

Aktiv Dødshjælp

Et forberedelsesmateriale til
foredrag og besøg fra Etisk råd

Overbygningen

AKTIV DØDSHJÆLP OG ASSISTERET SELVMORD

Oplæg til foredrag/workshop med Christian Steen fra Etisk råd, november 2015

INDHOLDSFORTEGNELSE

Intro	2
Forberedelse til foredraget med Christian Steen fra Etisk Råd	3
Cases	4
Ketty og Thorkild	5
Lise og Erik	6
Birgitte	8
Christine	8
Menneskesyn	9
Det kristne menneskesyn	9
Det humanistiske menneskesyn	9
Det funktionalistiske menneskesyn	10
ETISKE PRINCIPPER	11
Overblik: definitioner og fakta (Kilde: Kristeligt Dagblad 4.2.15)	12
Om problematikken mellem befolkningens ja til aktiv dødsbistand og politikernes nej:	15
Om misforståelser og dilemmaet mellem forestilling og virkelighed mht. smertehelvede og smertelindring hos døende	16
Baggrundsmaterialer	17
Læringsmål	18

Folketkirkens Skoletjeneste i
Brønderslev Kommune
Knudsgade 125
9700 Brønderslev

Skolekirkemedarbejder Pia Uth
Telefon: 2022 0078
Mail: pia@skolekirke-
broenderslev.dk
www.skolekirke-broenderslev.dk

INTRO

Er det i orden at slå ihjel? Stiller man det spørgsmål er svaret NEJ. Både de 10 bud og straffeloven hævder dette forbud. Vores sunde fornuft siger os også at overlagt drab på et andet menneske ikke er acceptabelt.

Her skal vi arbejde med situationer, hvor det kan være svært at afgøre, om det er etisk korrekt at være medvirkende til et andet menneskes død.

Der findes situationer, hvor et menneske er så plaget af sygdom, at det er svært for pårørende at se på. Den døende lider måske med stadig stærkere smerter og en naturlig død lader vente på sig. I et sådant tilfælde dukker spørgsmålet om dødshjælp op. Ville det ikke være bedst for alle parter – både den døende og de pårørende – at give den døende en sprøjte eller slukke for respiratoren?

Spørgsmålet om aktiv dødshjælp handler om liv og død. Om selvbestemmelse. Om hvad lidelse er. Og om hvad der er et værdigt liv og en værdig død.

I Danmark siger politikerne NEJ til Aktiv Dødshjælp, mens befolkningen ifølge forskellige meningsmålinger siger JA.

FAKTA

ASSISTERET SELVMORD er, når en person hjælper en anden til at begå selvmord. Det kan for eksempel være ved at udskrive dødelig medicin, som man kan få hjælp til hos frivillige organisationer i Schweiz. Assisteret selvmord er ulovligt i Danmark.

AKTIV DØDSHJÆLP kaldes også medlidenhedsdrab eller eutanasi, og betyder, at man er medvirkende til, at et andet menneske dør. Aktiv dødshjælp er lovligt i blandt andet Holland og Belgien. Her er ydes det alene til uhelbredeligt syge, og det sker ved en overdosis af et stærkt lægemiddel. Aktiv dødshjælp er ulovligt i Danmark

PASSIV DØDSHJÆLP er undladelse, afbrydelse eller ophør af livsopretholdende eller livsforlængende medicinske behandlinger. Passiv dødshjælp er lovligt i Danmark.

Kilde: Etik.dk og Palliativt Videnscenter

FORBEREDELSE TIL FOREDRAGET MED CHRISTIAN STEEN FRA ETISK RÅD

Introduktion, menneskesyn og etiske principper: Forud for foredraget med Christian Steen vil det være en fordel at eleverne ved noget om etik, og de forskellige etiske principper – og at de, inddelt i grupper, kan anskue aktiv dødshjælp ud fra et af principperne, sådan at de kan argumentere for og imod aktiv dødshjælp ud fra deres etiske ståsted. Ligeledes kan I arbejde med menneskesyn.

Brug fx introduktionen til etik her: <https://www.youtube.com/watch?v=uazNCE7ZlyY>, hvor Filosof Thomas Søbirk Petersen fra Roskilde Universitet giver en pædagogisk forklaring på, hvad etik er.

Arbejde med cases: I materialet her er forskellige cases med tilhørende spørgsmål. Her kan I tage hvad I kan bruge!

Spørgsmål til foredraget: Det være godt, hvis eleverne har nået at formulere nogle spørgsmål til Christian Steen. Undringsspørgsmål og holdningsspørgsmål. Det kan både være konkret omkring Etisk råds arbejde, men selvfølgelig også omkring aktiv dødshjælp.

Materialer: Se listen over materiale længere omme i materialet. Det er videoklip og artikler. Jeg henviser også til Etisk råds materiale DØD OG PINE fra 2007, som handler om aktiv dødshjælp og hvorfra en del inspiration er hentet.

EFTERBEHANDLING PÅ SKOLEN

Tilbage i klassen, vil det være relevant at samle op på argumenterne fra dialogen med Christian Steen. Bidrog han med nye argumenter? Skilte argumenterne sig ud, fordi han har et bestemt menneskesyn? Hvilke indtryk gjorde dialogen på eleverne?

CASES

Links til video og tekster lægges også på www.skolekirke-broenderslev.dk

- Ketty og Thorkild: Go' Morgen Danmark:
<https://www.youtube.com/watch?v=Jd00PaVjVuo>. Enken efter en ALS-patient fortæller om, hvordan hun har ændret syn på assisteret selvmord og aktiv dødshjælp i løbet af sin mands sygdom. Hun var klar til at hjælpe ham med selvmord.
- Lise og Erik (teksten står i materialet).
- Birgitte: Artikel med pårørende til patienter som fik smertedækning til døden:
<http://www.etik.dk/debat/vov-vaere-i-lidelse-og-smerte.giv-hinanden-aktiv-livshjaelp>
Christine: <http://www.etik.dk/aktiv-doedshjaelp/passiv-doedsdshjaelp-da-vi-valgte-stoppe-min-fars-behandling>

Se klippet fra Go' morgen Danmark, 16.11.14:

<https://www.youtube.com/watch?v=Jd00PaVjVuo>

Thorkild, en frisk mand i sin bedste alder, bliver syg af ALS. Hans kone Ketty fortæller i interviewet hvordan hun har ændret syn på assisteret selvmord og mener nu at aktiv dødshjælp skal være tilladt. Hun argumenterer med, at hendes mand oplevede sit liv som uværdigt og at hun af kærlighed til ham ville hjælpe ham med selvmord.

I klippet introduceres også til lovgivningen om aktiv dødshjælp og politikerne Malene Borst Hansen forklarer hvorfor Folketinget er imod aktiv dødshjælp.

ALS

ALS (Amyotrofisk lateral sklerose) er en sygdom, hvor nervecellerne i den forreste del af rygmarven og hjernebarken (de motoriske forhorns celler) langsomt går til grunde. Disse celler styrer musklernes bevægelser, og det er derfor musklerne, der påvirkes ved ALS. Der er ingen helbredende behandling og sygdommen har derfor dødelig udgang.

SPØRGSMÅL TIL CASEN

DISKUTER I GRUPPER:

1. Ketty giver udtryk for at hun syntes Thorkild havde et værdigt liv, fordi hans intellekt og personlighed ikke var ramt af sygdom.

Thorkild derimod syntes ikke hans liv var værdigt, når han ikke længere kunne bruge sin krop og "være herre i eget hus"

- Hvad forstår I ved "et værdigt liv"?

2. Ketty siger, at hun lovede Thorkild at hjælpe ham med at tage sit eget liv (assisteret selvmord). Hun siger, at hun var nødt til at give slip og at hun ville gøre det af kærlighed til ham.

- Kan kærlighed legalisere drab?

3. Hvordan mon Ketty ville have haft det bagefter, hvis hun havde udført assisteret selvmord på Thorkild?

Casen er hentet fra undervisningsmaterialet *Etiske Udfordringer. Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikhavns Provsti og Skole-kirke-samarbejdet i Sydthy, Morsø og Thisted Provstier*

Casen er taget fra Liv og Religion 7/8 og er lettere redigeret.

Lise og Erik er et ægtepar med to børn på 12 og 15 år. (Erik er ikke biologisk far til børnene).

En vinterdag, da Lise kører hjem fra kontoret, bliver hun involveret i en trafikulykke og kommer alvorligt til skade. Efter de akutte operationer kan lægerne ikke komme i kontakt med Lise. Hun er i koma og vil ikke vågne. Umiddelbart kan lægerne ikke konstatere at Lise skulle være hjernedød, men hendes krop vil ikke fungere, som den skal, hvorfor de må lægge hende i respirator.

I Lises pung har lægerne fundet et stykke papir, hvorpå Lise har skrevet, at hun under ingen omstændigheder vil holdes kunstigt i live, hvis hun skulle blive alvorligt syg. Derfor har lægerne indkaldt Erik og parrets to børn til en samtale. Først taler lægerne alene med Erik og forklarer ham sagens sammenhæng:

- *At operationerne egentlig er gået godt nok, men at de ikke kan få liv i Lise.*
- *At man ikke med sikkerhed kan sige, om hun overhovedet vågner igen eller vil sove ind.*
- *At man ikke kan sige noget om, hvor lang tid der kan gå, hvis hun skulle vågne – der kan blive tale om år.*
- *At der ikke kan siges noget om i hvilken tilstand Lise vågner, hvis hun gør det. Hun kan være helt normal eller måske lammet i en eller anden grad.*
- *At de kan holde Lise i live på ubestemt tid.*
- *At de har fundet sedlen i Lises pung.*

Erik kan fortælle lægerne, at Lises seddel handler om, at hun har haft en bedstemor, der blev holdt kunstigt i live i lang tid, og at det liv hun til sidst havde, var uværdigt.

Derudover kan Erik fortælle, at Lise som de fleste danskere, er medlem af Folkekirken uden at komme der ret tit, og at hun troede på reinkarnation.

For hans eget vedkommende meldte han sig allerede som ung ud af Folkekirken og oplever sig selv nærmest som ateist. Han synes det hænger fint sammen med hans

job som ingeniør. Samtidig indrømmer han over for lægerne, at han vil have svært ved at leve alene i ret lang tid, men at han jo ikke kan gå ud for at finde sig en anden kæreste, hvis Lise ligger i koma.

Efter samtalen med Erik forklarer lægerne Lises situation for hendes børn, men i deres hoveder er der ingen tvivl. Hvis der overhovedet er den mindste chance for, at deres mor kan vågne op af komaen, er det det, hun skal – uanset hvad.

SPØRGSMÅL TIL CASEN:

DISKUTER I GRUPPER:

1. Hvad forstår I ved "et værdigt liv"?
2. Undersøg hvad en respirator er – og hvordan den virker
3. Undersøg hvad reinkarnation betyder – hvad betyder det for sagen?
4. Undersøg hvad det vil sige at være ateist – hvad betyder det for sagen?
5. Diskuter i grupper, om der skal slukkes for respiratoren, eller om Lise skal holdes i live?

BIRGITTE

Læs om Birgittes far som fik smertedækning den sidste tid i artiklen "Jeg tror, min far fik en god død": <http://www.etik.dk/debat/vov-vaere-i-lidelse-og-smerte.giv-hinanden-aktiv-livshjaelp>

Spørgsmål til casen:

1. Birgitte siger: "Vi havde nået at tale om alverdens ting, alt muligt praktisk, men også om, hvad man kan tro og håbe om vejen gennem døden, og hvad der mon venter på den anden side".
- Hvordan har hendes tro og samtalen om hvad der sker efter døden betydning for de den måde, de tackler hendes fars sidste tid på?
2. Hvad er et værdigt liv ifølge Birgitte?
3. Og hvordan hænger hendes forståelse af liv og værdighed sammen med hendes tro?

CHRISTINE

Læs evt. også artiklen om Christines oplevelser og overvejelser i forbindelse med hendes fars død i artiklen **Passiv dødshjælp: Da vi valgte at stoppe min fars behandling**. <http://www.etik.dk/aktiv-doedshjaelp/passiv-doedsdshjaelp-da-vi-valgte-stoppe-min-fars-behandling>

MENNESKESYN

(Afsnittet om menneskesyn er hentet fra undervisningsmaterialet **Etiske Udfordringer**. *Folkekirkens Skoletjeneste i Frederikhavns Provsti og Skole-kirke-samarbejdet i Sydthy, Morsø og Thisted Provstier*)

Når man beskæftiger sig med etiske problemstillinger, tager man – ofte ikke helt bevidst – udgangspunkt i et givent menneskesyn. Det er kort sagt forskelligt, hvilken opfattelse man har af mennesket. Ens menneskesyn danner grundlag for, hvilke valg man træffer i etiske spørgsmål.

Man kan tale om tre typer af menneskesyn:

- Det kristne menneskesyn
- Det humanistiske menneskesyn
- Det funktionalistiske menneskesyn

DET KRISTNE MENNESKESYN

Det kristne menneskesyn bygger på troen på, at mennesket og verden er et resultat af Guds skabervilje. Mennesket er ud fra denne tanke skabt af Gud. I og med at mennesket er skabt og elsket af Gud har alle mennesker samme store værdi.

I Det Gamle Testamente fastslås det, at fordi alle mennesker er Guds skabninger, har de et særligt ansvar overfor hinanden. Ansvarer gælder især for de svage i samfundet: enkerne, de faderløse, de fremmede osv.

Også i Det Nye Testamente møder vi det synspunkt, at det enkelte menneske er uerstatteligt. Det kommer bl.a. til udtryk i Jesu lignelse om det mistede får, hvor en hyrde har ansvaret for 100 får. Da ét af fårene kommer væk fra flokken, forlader hyrden de 99 andre får for at lede efter det forsvundne får. Da han finder det, glæder han sig mere over det, end over de 99, der var faret vild (Matt 18,12-14).

Det kristne menneskesyn har den konsekvens at mennesker skal forhold sig til hinanden i kærlighed, respekt og accept.

DET HUMANISTISKE MENNESKESYN

Det humanistiske menneskesyn har som udgangspunkt at mennesket er et værdigt individ, der er udstyret med en fornuft, der gør det i stand til at skelne mellem godt

og ondt. Værdifuldt for dette fornuftsvæsen er, at det har frihed og er i stand til at tage ansvar.

Humanismens menneskesyn kommer til udtryk i FN's Menneskerettighedserklæring: *"Alle mennesker er født frie og lige i værdighed og rettigheder. De er udstyret med fornuft og samvittighed og bør handle mod hverandre i broderskabets ånd"*.

DET FUNKTIONALISTISKE MENNESKESYN

Det funktionalistiske menneskesyn er det, der et langt stykke hen ad vejen er det gældende i dag. Vi lever i dag i en tid – præget af højteknologi – hvor vi skal være velfungerende, hurtige, effektive, omstillingsparate, kreative osv. I dette samfund betyder det, groft sagt, at et værdifuldt menneske er det menneske, som er til konkret nytte for samfundet, kan være med til at "holde hjulene i gang".

Tankegangen kendes også fra Darwins naturalistiske menneskesyn og hans udsagn om, at det er "den bedst egnede, der overlever". ("Survival of the fittest".)

Det funktionalistiske menneskesyn er ikke bundet til noget guddommeligt, men ser mennesket som et individ, der tilpasser sig sine omgivelser. Det funktionalistiske menneskesyn har endvidere det synspunkt, at "enhver er sin egen lykkes smed". Det betyder, at hvis du ikke bliver i stand til at skabe dig et godt liv, er det din egen skyld. Der er altså et menneskesyn, der fremmer det enkelte individ, det ønsker og behov på bekostning af fællesskabet.

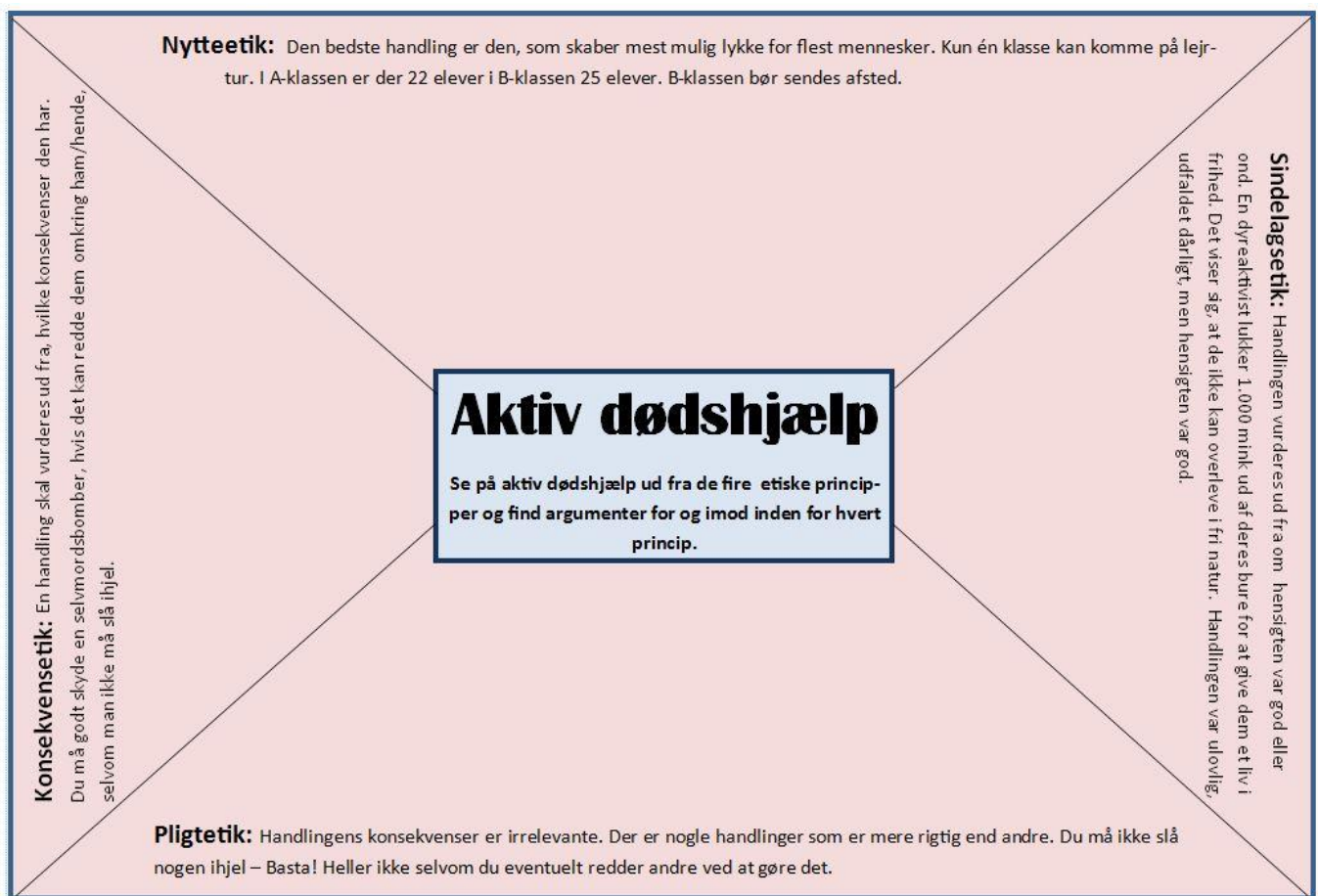
DISKUTER PÅ KLASSEN:

1. Argumenter for hvilket menneskesyn du mener, er det fremherskende i dag.
2. Hvilke konsekvenser har tankegangen: "Enhver er sin egen lykkes smed"?
3. Hvor mener du ansvaret ligger for, om ens liv lykkes eller ej?
4. Nævn eksempler på, at det kristne menneskesyn har præget vor lovgivning og kultur.

ETISKE PRINCIPPER

Du kan vælge at præsentere eleverne for de fire etiske principper: nytteetik, konsekvensetik, pligtetik og sindelagsetik.

Inddel dem i grupper og lad hver gruppe anskue aktiv dødshjælp ud fra et af de fire principper. De skal nu finde argumenter for og imod aktiv dødshjælp ud fra deres etiske ståsted.

(Grafikken er hentet fra <http://www.skivedna.dk/>)

1. AKTIV DØDSHJÆLP

Aktiv dødshjælp kaldes også medlidenhedsdrab eller eutanasi, og som navnet antyder, dækker det over, at man er medvirkende til, at et andet menneske dør.

Aktiv dødshjælp er lovligt i blandt andet Holland og Belgien. Her er ydes det alene til uhelbredeligt syge, og det sker ved en overdosis af et stærkt lægemiddel.

2. PASSIV DØDSHJÆLP

Ved passiv dødshjælp undlader man behandling af en dødeligt syg patient. Det kan blandt andet ske ved afbrydelse af en respirator eller ved at stoppe medicinsk behandling. Eller ved at smertelindre, så livet afkortes. Det er lovligt i Danmark.

3. ASSISTERET SELVMORD

Assisteret selvmord er, når en person hjælper en anden til at begå selvmord. Det kan for eksempel være ved at udskrive dødelig medicin, som man kan få hjælp til hos frivillige organisationer i Schweiz.

4. HVAD ER LOVLIGT OG ULOVLIGT?

I Danmark er aktiv dødshjælp og assisteret selvmord ikke tilladt, men sker aktiv dødshjælp efter den syges eget ønske, er strafrahmen lavere end ved drab, og det straffes som regel med betinget fængsel. Aktiv dødshjælp er strafbart efter § 239 i Strafloven. Assisteret selvmord er ulovligt efter §240 i Straffeloven. Passiv dødshjælp er lovligt.

Andre lande: Holland var det første land i verden til at lovliggøre aktiv dødshjælp (samt assisteret selvmord). Det skete i 2001. I maj 2002 blev det legaliseret i Belgien og i Luxembourg i 2008. Assisteret selvmord har siden 1942 været tilladt i Schweiz og i de amerikanske stater Oregon (1994), Montana (2009) og Washington (2009).

5. DANSKERNE ER FOR

Selvom det er ulovligt, går et flertal af danskerne rent faktisk ind for aktiv dødshjælp. Ifølge en undersøgelse foretaget af Palliativt Videncenter og Trygfonden i 2013

ønsker 71 procent af danskerne, at det skal være muligt at yde aktiv dødshjælp. 22 procent er imod, og 7 procent svarer "ved ikke".

Blandt lovgiverne i Folketinget er holdningen en anden. En rundspørge foretaget af Kristeligt Dagblad i 2013 viser, at et flertal på 61 procent af folketingsmedlemmerne er imod at gøre aktiv dødshjælp lovligt, 19 procent er for, og 20 procent har ikke taget stilling.

6. VÆSENTLIGSTE ARGUMENT FOR: SELVBESTEMMELSE

Et argument for aktiv dødshjælp er, at mennesker bør have fuld ret til at bestemme over deres eget liv og død.

Det mener for eksempel folketingsmedlem for Det Konservative Folkeparti, Helge Adam Møller. I en debat bragt i Kristeligt Dagblad den 9. februar 2010, skriver han, at det for nogle vil være den mest værdige afslutning på livet. Og han finder det forkert, at der ikke er nogen valgmuligheder, når det kommer til livets sidste beslutning.

Når vi som mennesker har haft ansvaret for hele vores liv, så bør vi ikke mod vores vilje fratages ansvaret for vores sidste time, skriver han.

7. VÆSENTLIGSTE ARGUMENT IMOD: AFGRÆNSNINGSPROBLEMER

Det væsentligste argument imod aktiv dødshjælp er, at det bliver sværere at definere grænserne i en lang række situationer.

Tidligere formand for Etisk Råd, Ole Hartling er blandt dem, der argumenterer imod brugen af aktiv dødshjælp. Han mener, at der som konsekvens af en lovliggørelse vil opstå endnu flere etiske dilemmaer.

Hvem skal have lov til at udføre aktiv dødshjælp? Er patienten under pres i afgørelsesøjeblikket? Man slipper aldrig for skønnet, og her er der ingen fortrydelsesret, citeres han for i Kristeligt Dagblad den 12. april 2010.

8. DET ETISKE RÅD MENER

Det Ethiske Råd kom sidst med en udtalelse om aktiv dødshjælp i 2012. I modsætning til rådets seneste samlede udtalelse om aktiv dødshjælp fra 2003 er medlemmerne denne gang ikke enige. Et mindretal på to af 17 medlemmer mener, at det i sjældne tilfælde kan accepteres at hjælpe håbløst syge mennesker med at afslutte livet, og at der derfor bør iværksættes en gennemgribende udredning, som skal undersøge erfaringer fra udlandet og opstille modeller for en lovændring. Derudover mener fem medlemmer, at det under helt særlige omstændigheder kan være menneskeligt påkrævet at yde aktiv dødshjælp. Men de afviser til gengæld, at disse sjældne tilfælde retfærdiggør en ændring af loven.

9. HVAD ER PATIENTENS RETTIGHEDER?

Et livstestamente er løsningen, hvis man vil sikre sig bedst muligt mod at få sit liv kunstigt forlænget. I livstestamentet skal man krydse af, om man ønsker behandling, hvis man for eksempel lider af en dødelig sygdom, hvor kun en behandling kan forlænge livet. Der kan også siges nej til livsforlængende behandling i den situation, hvor du ligger hjælpeløs hen uden håb om bedring. Et livstestamente giver ikke mulighed for aktiv dødshjælp, kun passiv.

10. HJÆLP TIL AT LEVE TIL MAN DØR

Grænsen mellem aktiv dødshjælp, assisteret selvmord og selvmord er flydende. Overvejer man nogle af delene, søger man gode råd og flere oplysninger, kan man kontakte Livslinien, en præst eller en psykolog, der alle har tavshedspligt.

OM PROBLEMATIKKEN MELLEM BEFOLKNINGENS JA TIL AKTIV DØDSHJÆLP OG POLITIKERNES NEJ:

Özlem Cekic: Information 18. april 2014

- Når 70 procent af befolkningen siger ja til aktiv dødshjælp, og stort set alle partier i Folketinget mener det omvendte, så er det os politikere, der har et problem, siger hun til Ritzau og uddyber:

- Der er mange muligheder i dag. Men når oplysningerne ikke kommer videre til befolkningen, tror danskerne, at man har en uværdig død, når aktiv dødshjælp ikke er lovlig.

Özlem Cekic peger på, at det i dag er tilladt at sige nej til livsforlængende behandling, man kan sige ja til livsforkortende medicin eller lave et testamente, hvor man siger nej til genoplivning.

- Aktiv dødshjælp skal bestemt ikke være en mulighed. For det første er der ikke en sundhedsgruppe i Danmark, som vil påtage sig opgaven, og for det andet er der en kæmpe gråzone i det her - for hvad er et værdigt liv, siger Cekic.

De tre muligheder kender den danske befolkning ikke godt nok, når syv ud af 10 danskere går ind for aktiv dødshjælp til døende eller uhelbredeligt syge mennesker, mener sundhedsordføreren.

(<http://www.information.dk/telegram/494763>)

)

OM MISFORSTÅELSER OG DILEMMAET MELLEM FORESTILLING OG VIRKELIGHED MHT. SMERTEHELVEDE OG SMERTELINDRING HOS DØENDE

Jakob Birkler, Berlingske, 12. januar 2014

»Der er mange misforståelser forbundet med aktiv dødshjælp. Et eksempel er ordet »smertehelvede«, som ofte bliver brugt og giver et forkert billede af døden. I virkeligheden er det meget sjældent, at man ikke kan smertelindre. Hvis en borger ønsker aktiv dødshjælp, skal vi selvfølgelig hjælpe. Spørgsmålet er hvordan. Jeg mener ikke, aktiv dødshjælp er vejen frem,« siger formand for Etisk Råd Jacob Birkler, der selv har været tilhænger af aktiv dødshjælp, indtil han begyndte at følge døende på kræftafdelinger og hospicer.

»På hospice har jeg aldrig oplevet, at nogen ønsker aktiv dødshjælp. Det er fordi, hjælpen rent faktisk er der. Vi skal ikke holde i live, men hjælpe i det liv, der er. På hospice siger man ofte, at når der ikke er mere at gøre, skal man gøre alt. Jeg anerkender, at vi har et dilemma, og at vi har situationer, der er meget vanskelige. Men det egentlige problem er dér, hvor vi fortsætter behandlingen, selv om den er udsigtsløs,« siger han.

(<http://www.b.dk/nationalt/skal-vi-bestemme-over-doeden>)

BAGGRUNDSMATERIALER

Som baggrund og introduktion kan bruges disse klip fra Youtube, avisartikler mm.

1. Introduktion til Etik: Filosof Thomas Søbirk Petersen fra Roskilde Universitet giver en pædagogisk forklaring på, hvad etik er, og hvordan man kan diskutere livets helt store spørgsmål. <https://www.youtube.com/watch?v=uazNCE7ZlyY>
2. Klip fra Go Morgen Danmark, hvor enken efter en ALS-patient fortæller om, hvordan hun har ændret syn på Aktiv Dødshjælp og Assisteret selvmord i løbet af sin mands sygdom. Hun var klar til at hjælpe ham med selvmord. <https://www.youtube.com/watch?v=Jd00PaVjVuo>
3. Artikel med pårørende til patient som fik smertedækning til døden. <http://www.etik.dk/debat/vov-vaere-i-lidelse-og-smerte.giv-hinanden-aktiv-livshjaelp>
4. Artikel med pårørende til patient, hvor man valgte at afslutte behandlingen <http://www.etik.dk/aktiv-doedshjaelp/passiv-doedsdshjaelp-da-vi-valgte-stoppe-min-fars-behandling>
5. **Død og pine.** Et materiale fra Etisk forum for unge (under Etisk råd) om aktiv dødshjælp. Her findes cases og opgaver: <http://www.etiskraad.dk/da-dk/Tema/Aktiv-doedshjaelp/~media/publikationer/aktiv-doedshjaelp-og-doendes-forhold/etisk-forum-for-unge-2007-aktiv-doedshjaelp/etiskforum2007.ashx>
6. Faktalink materialesamling med stort tema om aktiv dødshjælp <http://www.faktalink.dk/titelliste/akti/aktihele>
7. Ole Hartling: Aktiv dødshjælp. Kan vi mere end vi kan magte? Gyldendal 2015

Mål fra Forenklede Fælles Mål – Kristendom 9.klasse

Kompetencemål Flerårige		Færdighedsmål Mål i faser og trin evt. 1-3 år Livsfilosofi	Vidensmål Mål i faser og trin evt. 1-3 år Livsfilosofi	Læringsmål for forløb Eleven skal lære...
Livsfilosofi og etik	1	Eleven kan reflektere over betydningen af den religiøse dimension i grundlæggende tilværelsesspørgsmål	Eleven har viden om trosvalg i forhold til grundlæggende tilværelsesspørgsmål	Eleverne ved, at religiøs overbevisning kan påvirke holdningen til aktiv dødshjælp
Kompetencemål		Færdighedsmål Mål i faser og trin evt. 1-3 år Etik	Vidensmål Mål i faser og trin evt. 1-3 år Etik	Eleverne ved, hvad der kendetegner et etisk dilemma.
Livsfilosofi og etik	1	Eleven kan reflektere over etiske principper og moralsk praksis i mellem menneskelige relationer	Eleven har viden om etik og moralsk praksis i et mellem menneskeligt perspektiv	<p>Eleverne kan forholde sig til aktiv dødshjælp som et etisk dilemma.</p> <p>Eleverne kender relevante fagudtryk i forhold til aktiv dødshjælp.</p> <p>Eleverne kan bruge relevante fagudtryk vedr. aktiv dødshjælp i en diskussion.</p> <p>Eleverne kan argumentere for og imod aktiv dødshjælp.</p> <p>Eleverne kan fremlægge egne holdninger til aktiv dødshjælp.</p> <p>Eleverne kan diskutere aktiv dødshjælp på en saglig måde.</p>